

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ПІДРУЧНИКА

Тетяна Засекіна,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
заступник директора з науково-експериментальної роботи
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна,

e-mail: zasekina@ukr.net

Марія Тишковець,

молодший науковий співробітник
відділу профільного навчання
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна,

У статті, на основі аналізу теорії підручникотворення й експертних висновків на рукописи підручників 11 класу, що брали участь у всеукраїнському конкурсі, досліджуються можливості й роль підручників у формуванні ключових компетентностей здобувачів загальної середньої освіти. Пропонуються методи розв'язування проблеми формування ключових компетентностей учнів засобами підручника.

Ключові слова: підручник, ключові компетентності.

Постановка проблеми. У Законі України «Про освіту» визначено, що досягнення мети повної загальної освіти забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для здійснення успішної життєдіяльності. Досягнення цього можливе у разі чітко організованого освітнього (донедавна навчально-виховного) процесу як системи науково-методичних і педагогічних заходів, де взаємодіють і функціонують усі його складники. Як відомо, підручник був, є і залишається дидактичним засобом, якому належить певна роль в освітньому процесі. Чи змінюються функції підручника, якщо розглядати його як засіб формування ключових компетентностей учнів? Якою має бути концепція підручника як засобу формування ключових компетентностей? І як перевірити ефективність підручника як такого засобу?

Формулювання цілей статті. Ціллю статті є пошук відповіді на поставлені питання на основі аналізу теоретичних досліджень в галузі підручникотворення й компетентнісного підходу та аналізу експертних висновків оригінал-макетів підручників 11 класу, що брали участь у всеукраїнському конкурсі у 2018 році.

Аналіз останніх досліджень з проблем, що розглядаються у статті. На особливу увагу заслуговують праці науковців, що є авторами підручників, які теоретично обґрунтовують концепцію підручника та мають практичний досвід підготовки навчальної книги й моніторингу дослідження ефективності запропонованих новацій у підручниках. У їх працях детально описано феномен підручника як самостійного дидактичного засобу: функціональне навантаження структурних й змістових елементів підручника, зокрема систем завдань і вправ, методичного апарату, структури текстів, способи роботи з підручником, критерії конструювання й оцінювання підручника тощо. Підручник також розглядається ними і як елемент в системі освіти, зокрема його роль, функції й взаємозв'язки в освітньому процесі.

Дослідники доводять, що підручник може виконувати функцію формування компетентностей. Переважна більшість праць зосереджена на формуванні відповідної предметної компетентності чи її складника засобами підручника безпосередньо з цього предмету. Для цього на думку вчених, потрібно, щоб в підручнику був структурований як навчальний матеріал, так і способи діяльності з ним: «значущими стають ті складові компоненти підручника, які розвивають індивідуальність учня, створюють всі необхідні умови для його саморозвитку, самовираження» [4, с. 203], «компетентнісно орієнтований зміст підручників має відповідати вимогам, які передбачають: відповідність шкільної математичної освіти суспільно-економічним запитам держави; врахування особливостей навчальної діяльності учнів на різних рівнях змісту; посилення практично-діяльній і творчій складових змісту освіти; пріоритет розвивальної функції навчання; відповідність навчальних текстів етапам пізнання; оптимальне поєднання неперервної і дискретної математики; науковість і прикладну спрямованість змісту [1, с. 84], «діалогічний» виклад навчального матеріалу, наявність звертань до дитини, персонально орієнтованих запитань тощо, забезпечуватимуть реалізацію виховних аспектів як компетентнісної, так і особистісно орієнтованої моделі навчання [5, с. 209].

Підручник ученими-дослідниками розглядається і як елемент компетентнісно-орієнтованої системи навчання, що передбачає підбір форм і методів навчання, які спрямовані на формування предметної й ключових компетентностей. На думку М. Головка «...пріоритетним напрямом вдосконалення підручника є розширення його дидактичних функцій як провідного інструменту та основи методичної системи формування предметної і ключових компетентностей учнів» [2, с. 69]. О. Жосан вважає, що «підручник слід розглядати як засіб формування загальнонавчальних і предметних компетентностей учнів, тому він має бути діяльнісно орієнтований» [3, с. 58], на думку О. Топузова «структурування навчального матеріалу в підруч-

нику на засадах компетентнісного підходу до навчання за проблемним принципом дає змогу активно упроваджувати інноваційні методи і форми робіт з метою застосування здобутих знань і набутих навичок з практичною метою...» [6, с. 246].

Як підсумок зазначимо, що ці та багато інших досліджень засвідчують, що шкільний підручник є засобом формування компетентностей за умови, якщо методично грамотно розробити його структурні компоненти, які будуть відповідно задіяні у процесі навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Формування ключовий компетентностей засобами підручника сьогодні розглядається не як теоретична можливість, а як обов'язкова його функція. Ця вимога включена до інструктивно-методичних матеріалів для проведення експертиз електронних версій проектів підручника. З метою виявлення у змісті й структурі підручників компонентів, що сприяють формуванню ключових компетентностей, нами проаналізовано експертні висновки на електронні версії оригінал-макетів підручників для 11 класів, розміщені на сайті Інституту модернізації змісту освіти. Згідно інструктивно-методичних рекомендацій [7] експерти мали оцінити підручники для 11 класу за 22 параметрами, кожен з яких оцінювався певною кількістю балів. Максимально можливий бал — 71. Із двадцяти двох параметрів, п'ять (що становить 23%) призначені для виявлення компетентнісних можливостей підручника: пункт 8. «Забезпечення формування ключових компетентностей, визначених Законом України «Про освіту», засобами підручника», що оцінюється від 0 до 4 балів; пункт 10. «Можливості підручника для здійснення учнями самостійної освітньої діяльності, формування вміння вчитися впродовж життя (0–4 бали)», пункт 11. «Наявність різноманітних вправ і завдань, розроблених з урахуванням засад педагогіки партнерства, що передбачає: співпрацю, співтворчість між учнями та вчителями; критичне осмислення ситуації; ситуації та питання для навчального діалогу; ситуації вибору і відповідальності; творче застосування набутих умінь тощо (0–4 бали)», пункт 12. «Наявність завдань, пов'язаних з реальними життєвими потребами (0–4 бали), пункт 13. «Реалізація ціннісного компонентна у змісті підручника (0–3 бали)». Максимальний бал цих п'яти параметрів — 19, що становить 27% від максимального балу. Надалі ми будемо вживати термін «компетентнісний потенціал підручника», маючи на увазі реалізацію в підручнику вимог, визначених цими параметрами.

Нами проаналізовано 257 експертних висновків на 86 рукописів підручників для 11 класів з основних предметів: українська мова (5 рівня стандарту, 2 — профільного рівня), українська література (5 рівня стандарту, 2 — профільного рівня), зарубіжна література (7 рівня стандарту, 2 — профільного рівня), англійська мова (3 рівня стандарту, 2 — профільного рівня), історія України (6 рівня стандарту, 2 — профільного рівня), всесвітня історія (5 рівня стандарту, 2 — профільного рівня), математика (5 рівня стандарту), алгебра (4 — профільного рівня), геометрія

(7 — профільного рівня), біологія (5 рівня стандарту, 1 — профільного рівня), географія (5 рівня стандарту, 1 — профільного рівня), фізика (4 рівня стандарту, 3 — профільного рівня), хімія (6 рівня стандарту). Кожен рукопис розглядався трьома експертами (у деяких випадках їх було два), для рукописів із зарубіжної літератури експертних висновків було по чотири на кожен рукопис, і це було враховано нами під час аналізу. Максимальний експертний бал за «компетентнісними параметрами» становить 57 (38), 76 за умови, якщо всі експерти оцінили його максимальними балами. Із 86 рукописів максимальний бал мають 2 рукописи (один з української літератури, один — з англійської мови, обидва профільного рівня), що становить 2,3%. Співвідношення між кількістю рукописів і їх балами з кроком у межах 10% зазначено в таблиці 1.

Таблиця 1

Бали	57–52	51–46	45–41	40–36	Менше 35
Назви предметів	38–35	34–31	30–27	26–23	Менше 22
Українська мова	4	2	–	1	–
Українська література	3	2	–	1	1
Англійська мова	1	2	1	1	–
Історії	1	7	4	2	1
Математика	5	2	3	4	2
Біологія	2	1	1	1	1
Географія	2	1	1	2	–
Фізика	1	1	–	5	–
Хімія	1	2	2	–	1
	76–69	68–61	60–53	52–45	Менше 44
Зарубіжна література	2	3	4	2	0
Всього:	22	23	16	19	6

Виставляючи бали, експертам були надані рекомендації, щодо виявлення у підручнику різноманітних вправ і завдань, які дали б можливість учителю застосовувати широкий діапазон методів і технологій навчання; завдань, спрямованих на пояснення фактів, процесів, явищ, виявлення причинно-наслідкових зв'язків, відкриття нових знань, або способів дій, розв'язання проблем практичного характеру тощо. Експерти мали звернути увагу на запитання, що вміщені в підручнику, адже правильно поставленні запитання й сформульовані завдання є запорукою того, що процес засвоєння знань у ході самостійної роботи з книгою спонукатиме до їх практичного застосування. Реалізація компетентнісного підходу передбачає діяльнісне навчання, а це в свою чергу ставить вимогу, щоб підручник містив достатню кількість інформації для розв'язання різних ситуацій, які вимагають як алгоритмічного типового розв'язання, так і залишають простір для ініціативи у їх вирішенні. Розкриття у підручнику його можливостей щодо формування ключових компетентностей реалізує й мотиваційну функцію навчальної книги. Експерти мали виявити можливості навчального змісту й методичного апарату у формуванні мотиваційної сфери (потреб, мотивів, намірів, цілей, прагнень); соціальних цінностей (почуття патріотизму, національної самосвідомості); особистісних цінностей (гуманність, працелюбність, чесність, правдивість), соціальної поведінки, громадянської позиції, інших моральних якостей особистості її поглядів, переконань, життєвих пріоритетів.

Експерт повинен був не лише кількісно оцінити параметри, за якими виявляється компетентнісний потенціал підручника, а й надати обґрунтування своєї оцінки. Здійснений нами аналіз експертних висновків засвідчив, що не всі експерти орієнтуються в проблемі компетентнісного підходу. У більшості висновків ми зустрічали таке обґрунтування параметру 8 «Забезпечення формування ключових компетентностей, визначених Законом України «Про освіту», засобами підручника»: *«У підручнику системно формуються усі ключові компетентності — через інформаційно-пізнавальний матеріал та практико-спрямовані завдання»*. Зважаючи, що таке формулювання дослівно зустрічається у значній кількості експертних висновків, можемо зробити припущення, що експертам під час інструктажу надавались ще додаткові рекомендації, які або неправильно були сформульовані тими хто навчав, або самими експертами. У той же час можемо навести приклади виважених висновків, наприклад: «Аналіз проекту підручника виявив, що його змістове наповнення дає можливість системно формувати усі ключові компетентності, передбачені ст. 12 Закону України «Про освіту» шляхом роботи учнів з інформаційно-пізнавальним матеріалом, а також у процесі виконання практико-спрямованих завдань».

При оцінюванні експерти також зазначали, що засобами підручника не повноцінно забезпечується формування саме всіх ключових компетентностей: для одних є достатньо матеріалів, а для інших мало, або й зовсім немає.

Цікаво проаналізувати й можливості підручника формувати ключові компетентності залежно від предмету. Як бачимо з таблиці 1 кількість підручників, у яких на досить високому рівні забезпечено компетентнісний потенціал, — це підручники з української мови й літератури. Найнижчий — з фізики. Досить значна кількість підручників з історії та математики мають високі бали за компетентнісний потенціал підручника.

Реалізація компетентнісного підходу, який спрямований на формування предметної й розвитку ключових компетентностей накладає певні умови до формування змісту і організації процесу навчання. Цей підхід відображено у Державному стандарті базової і повної середньої загальної освіти, навчальних програмах з предметів. Якщо у державному стандарті компетентнісний підхід закладається як провідна ідея, то в навчальних програмах, очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів описані у формі компонентів компетентності (знаннєвого, діяльнісного, ціннісного), у вступній частині навчальних програм визначено компетентнісний потенціал предмету, тобто можливості навчального предмета у формуванні ключових компетентностей. У зв'язку з цим більшість експертів оцінюючи рукописи підручників за параметром 1. «Відповідність змісту підручника Державному стандарту базової і повної загальної середньої освіти» і параметром 2. «Відповідність змісту підручника очікуваним результатам, визначеним Типовою освітньою/навчальною програмою» надавали розгорнуті обґрунтування щодо можливості підручника у формуванні предметної і ключових компетентностей. Виявлення компетентнісного потенціалу підручника за параметром 8. «Забезпечення формування ключових компетентностей, визначених Законом України «Про освіту» засобами підручника» здійснювалось практично за аналізом наявності у підручнику інформаційно-пізнавального матеріалу та практико-спрямованих завдання, що в свою чергу дублює наступні параметри: 11. «Наявність різноманітних вправ і завдань, розроблених з урахуванням засад педагогіки партнерства, що передбачає: співпрацю, співтворчість між учнями та вчителями; критичне осмислення ситуацій; ситуацій вибору і відповідальності; творче застосування набутих умінь», і 12. «Наявність завдань, пов'язаних з реальними життєвими потребами». Таким чином ми маємо проблему у співвідношенні загального (параметри 1, 2, 8) і конкретного (параметри 11, 12 та інші). І в той же час поза увагою залишається те, що у змісті підручника, орієнтованого на розвиток ключових компетентностей учнів, повинні знайти відображення такі процедури навчання, як з'ясування значущості й необхідності вивчення того чи іншого питання, постановка завдань, організація освітньої ситуації. Пред'явлення необхідної інформації у доречному співвідношенні предметного й міжпредметного, теоретичного й прикладного характеру. Існування обґрунтованої концепції підручника, яка проявляється у його змісті, структурі, методичній системі й художньому

оформленні. Ключову роль у підручнику має відігравати система (саме система) завдань, що включає запитання й опис проблем, які спонукають до їх розкриття як у традиційний так у інноваційний, вільний для можливості виявлення ініціативи, спосіб/способи вирішення проблеми. Побудова текстів компетентнісно орієнтованого підручника має бути не так в констатувальному, «готовому» й деталізованому описі, як у надані можливостей учням самостійно робити аналіз, узагальнення і систематизацію. Немало важливими є елементи підручника, спрямовані на закріплення знань, можливості їх застосування в нових ситуаціях, що потребують самостійних досліджень, пошуку інформації тощо. Компетентнісний підхід в підручнику проявляється розстановкою акцентів на способи діяльності учнів і створенням умов для особистісного розвитку учнів. В рамках компетентнісного підходу якісно виокремлюється діяльнісна функція підручника як інструменту управління навчально-пізнавальною діяльністю учня. Діяльнісна функція підручника може реалізовуватися через текст, а саме через участь учня в діалозі з автором або персонажами підручника, зіставлення різних точок зору і підходів, можливості виявити оціночну позицію до матеріалу, рефлексивного осмислення прочитаного. А також, як ми вже зазначали через систему завдань, які спонукають отримання учнем освітнього результату.

На нашу думку, досягти вимоги формування ключових компетентностей засобами підручника можна за певних умов. Першою передумовою є формування змісту навчальних предметів на основі визначених стандартом обов'язкових результатів навчання, згрупованих за освітніми галузями. Перелік предметів має бути таким, щоб забезпечити формування ключових компетентностей, при цьому зрозуміло, що одні предмети будуть у більшій мірі відповідати за «свою» ключову компетентність і містити визначені, доречні елементи формування інших через визначений перелік наскрізних тем в рамках навчальних предметів. Ці теми не обов'язково мають бути універсальним й однаковим для всіх предметів, у кожного предмета є дійсно «власний компетентнісний потенціал». Це засвідчує й аналіз експертних висновків, який ми здійснили. Обрані й розподілені між предметами ключові компетентності виступатимуть в якості основи проектування навчального змісту, який потім буде конкретизуватися при підборі відповідного змісту в підручник та його дидактичного й методичного апарату й функцій. І відповідно оцінюватися під час експертизи.

Запропоновані підходи потребують обов'язкового практичного підтвердження. Моніторинг якості підручників, як і попередня апробація підручника, сьогодні в освітній практиці практично відсутній. Будь-яка концепція, теорія, гіпотеза, припущення мають мати практичне підтвердження.

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Спрямованість змісту освіти на формування ключових і предметних компетентностей на сьогодні недостатньо реалізується засобами підручни-

ка. Це пов'язано на нашу думку у певному дисбалансі між загальними вимогами і конкретними можливостями підручника. У першу чергу має бути чітке уявлення (концепція) «що» і «як» може формуватися засобами підручника з конкретного предмета. А для цього потрібно ще на етапі формування змісту закладати й розподіляти між предметами їх предметний і міжпредметний зміст, виокремити основні й потенційні ключові компетентності, які можуть найбільш ефективно формуватися засобами відповідного предмету. І в цілому осучаснити зміст освіти через освітні й навчальні програми. Збереження традиційного підходу до концепції підручника полягає не стільки у консервативному баченні авторами призначення підручників, а насамперед у якості й змісті навчальних програм, який він має реалізувати.

Структура, зміст, методичний та організаційний апарат компетентнісно орієнтованого підручника надає йому функцію формування ключових компетентностей, якщо за його допомогою можна організувати освітній процес спрямований на результат освіти в діяльнісному вимірі. У цьому разі в пріоритеті є діяльнісна функція підручника.

Запровадження нових підходів має обов'язково практично досліджуватися на предмет їх доцільності й ефективності. Потребує удосконалення процедура оцінювання якості підручника. І не лише на етапі його створення через зміну параметрів оцінювання. Необхідно створити цілісну систему експертизи підручника, яка б включала школу експертів, інструментарій його оцінювання «до», «під час», і «після», тобто в ході його розроблення, безпосередньо в освітньому процесі, й після завершення навчання. Останнє, наприклад, може бути оцінено, якщо в анкеті реєстрації до зовнішнього незалежного оцінювання буде вимога вказати підручник, за яким учні готувалися до ЗНО.

Мислити нестандартно, діяти незалежно, бути уважним до деталей, проявляти ініціативу, шукати істину, критично мислити, виходити за рамки, задавати більше питань, експериментувати і творчо підходити до вирішення завдань — ці очікування від компетентнісного учня можуть бути реальністю, якщо під рукою учня підручник, який забезпечує формування ключових компетентностей і який використовується у співпраці учнем й вчителем.

Використані джерела

1. Бурда М. І. Компетентнісна орієнтація змісту шкільних підручників з математики. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. праць. Київ: Пед. думка, 2014. Вип. 14. С. 78–85.
2. Головки М. В. Підручник як основа методичної системи компетентнісно орієнтованого навчання фізики в гімназії. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. праць. Київ: Педагогічна думка, 2018. Вип. 20. С. 62–72.
3. Жосан О. Е. Вимоги до шкільного підручника у контексті розвитку вітчизняного підручничознавства. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. праць. Київ: 2010. С. 53–61.

4. Засекіна Т. М. Підручник з фізики як засіб формування предметної компетентності учнів. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. праць. Київ: Пед. думка, 2014. Вип. 14. С. 197–206.
5. Малієнко Ю. Б. Формування історичної компетентності засобами підручника з історії середніх віків. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. праць. Київ: Пед. думка, 2016. Вип. 16. С. 203–212.
6. Топузов О. М. Роль і місце підручника в реалізації компетентнісного підходу до навчання. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. праць. Київ: Пед. думка, 2012. Вип. 12. С. 241–247.
7. Наказ МОН від 31.10.2018 № 1183 “Про затвердження Інструктивно-методичних матеріалів для проведення експертами експертиз електронних версій проєктів підручників” [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2018/11/03/nakaz-mon-vid-31-10-2018-1183-zatverdzhennia-instruktyvno-metodychnykh-materialiv-dlia-provedennia-ekspertamy-ekspertyz-elektronnykh-versii-proektiv-pidruchnykyv/> (дата звернення 16 квітня 2019 р.)

References

1. Burda M. I. Kompetentnisna orijentacija zmistu shkilnykh pidruchnykyv z matematyky. *Problemy suchasnogho pidruchnyka*: zb. nauk. pracj. Kyjiv: Ped. dumka, 2014. Vyp. 14. S. 78–85.
2. Gholovko M. V. Pidruchnyk jak osnova metodychnoji systemy kompetentnisno orijetovanogho navchannja fizyky v ghimnaziji. *Problemy suchasnogho pidruchnyka*: zb. nauk. pracj. Kyjiv: Pedagoghichna dumka, 2018. Vyp. 20. S. 62–72.
3. Zhosan O. E. Vymoghy do shkilnogho pidruchnyka u konteksti rozvytku vitchyznanogho pidruchnykoznavstva. *Problemy suchasnogho pidruchnyka*: zb. nauk. pracj. Kyjiv: 2010. S. 53–61.
4. Zasjejina T. M. Pidruchnyk z fizyky jak zasib formuvannja predmetnoji kompetentnosti uchniv. *Problemy suchasnogho pidruchnyka*: zb. nauk. pracj. Kyjiv: Ped. dumka, 2014. Vyp. 14. S. 197–206.
5. Malijenko Ju. B. Formuvannja istorychnoji kompetentnosti zasobamy pidruchnyka z istoriji serednykh vikiv. *Problemy suchasnogho pidruchnyka*: zb. nauk. pracj. Kyjiv: Ped. dumka, 2016. Vyp. 16. S. 203–212.
6. Topuzov O. M. Rolj i misce pidruchnyka v realizaciji kompetentnisnogho pidkhdodu do navchannja. *Problemy suchasnogho pidruchnyka*: zb. nauk. pracj. Kyjiv: Ped. dumka, 2012. Vyp. 12. S. 241–247.
7. Nakaz MON vid 31.10.2018 №1183 “Pro zatverdzhennja Instruktyvno-metodychnykh materialiv dlja provedennja ekspertamy ekspertyz elektronnykh versij proektiv pidruchnykyv” <https://imzo.gov.ua/2018/11/03/nakaz-mon-vid-31-10-2018-1183-zatverdzhennia-instruktyvno-metodychnykh-materialiv-dlia-provedennia-ekspertamy-ekspertyz-elektronnykh-versii-proektiv-pidruchnykyv/> (Data zvernennja 16 kvitnja 2019 r.)

Татьяна Засекина,
кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник,
заместитель директора Института педагогики НАПН Украины,
г. Киев, Украина,

Мария Тишковец,
младший научный сотрудник отдела профильного обучения
Института педагогики НАПН Украины,
г. Киев, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ КЛЮЧЕВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ С ПОМОЩЬЮ УЧЕБНИКА

Авторы этой статьи исследуют проблему формирования ключевых компетенций с помощью учебника. В основе статьи — анализ экспертизы учебников, проведенной в рамках всеукраинского конкурса оригинал-макетов учебников. Результаты анализа экспертных заключений свидетельствуют, что во всех учебниках заложены возможности формирования ключевых компетенций. Это подтверждается качеством познавательного-информационных текстов учебников и наличием компетентно ориентированных заданий. Самые высокие баллы имеют учебники по украинскому языку и литературе. Достаточно высокие возможности учебников по истории и математике. Однако комплексно проблема формирования ключевых компетентностей не решается. Каждый учебник традиционно освещает свое предметное содержание.

По мнению авторов статьи, эту проблему можно решить следующим образом. Еще на этапе формирования содержания учебных предметов распределить ключевые компетентности, которые наиболее эффективно могут формироваться соответствующим предметом. Сформулировать ожидаемые результаты, которые свидетельствуют о формировании ключевых компетентностей и на их основе разрабатывать систему учебников. Эффективность таких учебников будет определяться не только их внутренними параметрами, но и тем, как они используются учениками и учителем в образовательном процессе. Учебники по разным предметам должны быть взаимосвязаны между собой и дополнять друг друга для формирования ключевых компетенций.

Ключевые слова: учебник, ключевые компетенции.

Tetiana Zasekina,

**Deputy Director
of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine**

Mariia Tyshkovets,

**Junior Researcher at the Department of Professional Education
of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine**

FORMING KEY COMPETENCIES BY MEANS OF A TEXTBOOK

Reforming general secondary education in Ukraine involves modernization of the content of education, which should be built on a competency-based approach. The requirement to form key competencies of students is achieved provided the organization of the educational process is appropriate. A textbook was, is and remains a didactic tool, which has a certain role in this process. Scientific publications of scholars who at the same time are the authors of textbooks, affirm that a textbook really is a means by which students' competencies are formed. However, most articles are devoted to a textbook of some subject and its features in the formation of a subject competency.

The authors of this paper investigate the problem of the formation of key competencies by means of a textbook. Under the conditions of competitive selection of textbooks for grade 11, the examination of submitted projects of textbooks was carried out. Among the list of parameters were those according to which experts had to identify whether a textbook provides the formation of key competencies, or contains tasks that help to the develop competencies, or motivates learning. Experts should evaluate these parameters by the appropriate number of points and justify them in writing. Expert opinions are available for viewing on the website of the Institute of Education Content Modernization, which is responsible for conducting the competition.

The results of the analysis of expert conclusions show that all the textbooks have the capabilities to form key competencies. This is confirmed by the quality of informative texts of the textbooks and the availability of competency-oriented tasks. The highest score is given to the Ukrainian language and literature textbooks. History and mathematics textbooks also have extremely high opportunities. However, the complex problem of the formation of key competencies is not solved. Each textbook traditionally highlights its subjective content.

According to the authors of the article, this problem can be solved in this way. Even at the stage of forming the content of educational subjects to distribute the key competencies that can most effectively be formed by the subject. To formulate the expected results, which ascertain the formation of key competencies and to develop a system of textbooks on their basis. The effectiveness of such textbooks will be determined not only by their internal parameters, but also by the way of their using by student and teacher in the joint educational activity. Textbooks on different subjects should be interrelated and complement each other in the formation of key competencies.

Keywords: concept of a textbook, key competencies.